

Den färdiga
Fritänkaren

Nr. 191 Advent 2010

Nittonde årgångens första nummer.

Innehåll i detta nummer:

Guns nittioårsdag – och andra musikevenemang	2
Mindre kända sidor av Puccini	3
De sista filmerna i Michael Powell-serien	4
Andra filmer	6
Ahasverus minnen, del 101: <i>Pico della Mirandolas död</i>	8
Litet samhällsdebatt	9
Kalender, december 2010	11
Återresan, del 6 : <i>Doktor Sandys förbannelse</i>	11
Katastrofresan, del 3: <i>Nederlaget</i>	13
Resan till Phuktar, del 12 : <i>Sen frukost i Mullbäck</i>	14
Nya lektioner i Zanskar, del 22: <i>Tandläkaren i Dharamsala</i>	16
Rekordresan, del 10: <i>Samtal i Darjeeling</i>	17
Två dikter av Laila Roth	19

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på 8 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 6.12.2010

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 213

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Guns nittioårsdag – och andra musikevenemang

Detta firande blev naturligtvis någonting alldeles exceptionellt. Problemen hopade sig inför denna högtidsdag, som skulle genomföras den 13 november, samtidigt som Par Bricole hade sin högtidsgrad, som jag för första gången på sex år hade möjlighet att närvara vid, en annan god vän sedan urminnes tider fyllde 70, och en annan av mina bästa vänner fyllde 50. Det var naturligtvis svårt att närvara samtidigt vid alla fyra, i synnerhet som Gun bodde i Danmark.

Emellertid var hennes egentliga födelsedag onsdagen innan, och jag lyckades kompromissa mig fram till den lösningen, att jag skulle närvara vid denna i Danmark och vid de andra på rätt dag i Göteborg, en lösning som tycktes tillfredsställa de flesta.

Att jag då anlände till Danmark redan på onsdagen förde med sig sina oanade fördelar. Det visade sig, att min bror Michael behövde mig för genomförandet av kuppen med att förläna Gun en mycket speciell födelsedagspresent, nämligen ett piano, en sak som hon varit utan under hela sin tid i Danmark, medan hon levt med ett piano i sitt hem under hela sitt liv dessförinnan och till och med blivit född i ett sådant hem. Aurelios piano, som han fått i present av sina föräldrar vid unga år, och som följt familjen genom 70 år sedan dess och överlevt transport mellan länder och världsdelar till och med över Atlanten på ett lastfartyg med den äran, hade tyvärr måst avyttras inför flyttningen från Stockholm, då det inte fått plats i Danmark. Nu stod alltså min bror Michael i beråd att antligen åtgärda detta tomrumsdilemma i Guns liv.

Pianot hade ännu inte köpts, och det förelåg tre pianokandidater på olika ställen på Själland. Han ville att jag skulle inspektera och godkänna ett efter ett vid behov, om det första inte dugde.

Det visade sig, att det första pianot några mil söder om Helsingör hade tillhört en gedigen gammal musikerfamilj med namnet Gade och att ingen spelat på det pianot sedan dess sista 90-åriga pianist till ägare begett sig vidare. Pianot var helt intakt och i relativt god form med charmerande patina och ett notskåp på köpet, vari ingick det väsentligaste ur den klassiska repertoaren, utom även moderna klassiker som Gershwin, ”The Dream of Olwen” och annat mindre identifierbart danskt. Jag godkände pianot genast, varpå det bara var att lasta det på bilen och köra hem det.

Sålunda fick Gun plötsligt ett piano till sin 90-årsdag, vilket vid den åldern och i den musikaliska tomrumssituationen naturligtvis var något överväldigande. Det är inte alla 90-åringar som får ett piano i present. Och i detta piano och dess leverans ingick alltså både stämning och flyttning, notskåp och pall, allt i ett paket, nästan helt gratis – bara några danska tusenlappar. Det var faktiskt den mest smärtfria och smidiga pianoflyttningsoperation och – installation jag har varit med om, och ändå har jag varit med om att flytta ett antal pianon, framför allt mina egna, som sett tio sådana provande operationer.

Därmed kunde Guns nittioårsfirande just inte bli mycket bättre, även om det värsta ståhejet med alla gästande uppvaktare ännu stod för dörren på lördagen, vilket jag med gott samvete kunde överlåta åt alla dessa, för att i stället återvända till Göteborg för att pliktskyldigast medverka i Par Bricoles årliga högtidsdag.

Detta är en smärre konsert som äger rum under högtidliga former i en kyrka, under de senaste åren i Vasakyrkan, men vi har även brukat vara i Kristine kyrka och i Masthuggskyrkan. Till programmet hör litet Wagner, litet Schubert, litet Händel och litet annat men framför allt Tobias Wilhelmis stora minnesfestkantat med full orkester, solister och kör. Tobias Wilhelmi var wagnerian och lärare åt bland andra Lille Bror Söderlundh, och hans musik står någonstans mellan Wagner och Söderlundh: den är både melodisk och lyrisk och pampig och pretentiös men inte alls oäven.

Fastän Vasakyrkan är en av stadens största kyrkor får inte musikerna riktigt plats på orgelläktaren, varifrån kantaten måste framföras, då orgeln spelar en viktig roll. Då kören var ganska stor fick den en läktare för sig. Då det dessutom skulle förekomma en klarintrumpetist, (ingen mindre än Salomon Helperin,) som skulle höras på avstånd, placerades denne på en annan läktare längst bort i kyrkan. Resultatet blev något liknande Monteverdis berömda ekokonsert i Markuskyrkan i Venedig på 1600-talet, och naturligtvis var det svårt för dirigenten att hålla samman det hela, då han måste vara övertydlig för alla åt tre olika håll, men han klarade det med glans. Om det förekom missar märktes de inte, och i synnerhet kören skötte sig imponerande väl – några i den månghövdade publiken under oss menade, att tenorerna var starkare än vanligt, vilket inte vill säga litet.

Dagen efter var det dags för konsert i Annedal igen med Puccinis "Messa di gloria" som den kallas, då gloriasatsen dominerar hela verket. Detta sällsynt glittrande ungdomsverk uppskattades redan när det först såg dagen men glömdes sedan bort i närmare 100 år, tills det plötsligt återupptäcktes i någon skivbordslåda någonstans och togs till heders igen. I Sverige uppfördes mässan för första gången i Annedalskyrkan 1979 och sändes då även i TV med Gunnar Forshufvud som tenorsolist. Då mässan tillkom innan Puccini ens börjat med operor lider den inte alls av operalater, som man kan beskylla Verdis Requiem för att göra, utan det är enkel ren sakral musik rätt igenom, ehuru det är en renodlad sopranmessa – de andra stämmornas enda funktion är egentligen att ackompanjera sopranerna. Emellertid är musiken ljuvligt melodisk alltigenom och ytterst musikalisk – ingen stämma är mera teknisk än musikalisk, och det är därför ett tacksamt verk för alla att framföra. Bara att lyssna på den är en fröjd att njuta av, och frågan är om inte detta framförande i Annedal 2010 var ett av våra bästa, fastän vi framfört den upprepade gånger efter 1979.

Den föregicks av partier ur Verdis Requiem, nämligen offertoriet och tenorarian "Ingemisco", varpå vår instrumentalsolist, som skötte hela orkestern ensam, nämligen orgeln, Ingemar Fridell från Mölndal, tog i tu med att ensam framföra Gershwins "Rhapsody in Blue". Det är inget lätt verk, i synnerhet inte om man får klara verket utan orkester; när Sixten Ehrling en gång framförde verket som pianosolist och dirigent hade han ändå en orkester som hjälprea, men Ingemar Fridell fick klara biffen ensam. En vanlig flygel räckte dock inte till, så det fick bli en avancerad teknisk elektronisk synthistoria med rekordsnabba attacker, men inte ens denna räckte helt och hållet till. "Rhapsody in Blue" kräver helt enkelt en hel orkester och helst med en så tekniskt avancerad ledare som Sixten Ehrling.

Mindre kända sidor av Puccini

Sedan var det som sagt dags för Puccinifinalen, som Fridell klarade desto bättre gömd bakom orgeln utom synhåll för publiken, vilket för övrigt även hela kören, solisterna och dirigenten/producenten Bo Urban Nordgren även var, varför vi kunde framföra verket desto bättre. Det blev stående ovationer efteråt, som varade länge. Publiken var tydligt tagen av denna mycket minnesvärda konsert.

Beteckningen "Messa di Gloria" är egentligen fullständigt felaktig. Dess ursprungliga namn var "Messa a quattro voci" (Mässa för fyra stämmor), och en "Messa di Gloria" består egentligen bara av satserna Kyrie och Gloria med utelämnande av resten (Credo, Sanctus, Benedictus och Agnus Dei) medan Puccinis mässa inte har utelämnat något. Tvärtom breder den på extra genom vissa upprepningar och genialiska rekapitulationer, framför allt i den tyngsta satsen "Gloria", varför den fått sitt trots allt betecknande namn "Messa di Gloria". Den framfördes första gången 1880, om dock Credot komponerats redan fyra år innan som ett självständigt verk. Han publicerade aldrig mässan själv, som inte publicerades förrän 1951 efter att manuskriptet återfunnits mot slutet av andra världskriget. Genom att han aldrig själv lät det komma ut kunde han använda musiken som en sorts skattkammare varur han kunde plocka lämpliga juveler att använda som arior i tidiga operor som "Edgar" och "Manon Lescaut".

Hans första opera heter emellertid "Le Villi" och är redan den aktningvärd och fullt igenkännlig som ett typiskt Pucciniverk genom sin djärva kolorit, heta dramatiska musikalitet och förtrollande klangfärger. Den har bara två akter och påminner om tidiga romantiska äventyr som "Sylfiderna" och "Giselle" genom sin dominans av spöken. Det är en tragisk kärlekshistoria, där huvudpersonerna Robert och Anna älskar varandra, men han måste resa bort, och när han gör det glömmen han henne, som så ofta händer vid sådana ödesskilsmässor hur mycket de än älskar varandra och lovar varandra evig trohet. Emellertid kommer hon inte över skilsmässan utan dör och ingår då automatiskt i ett sällskap av andra osaliga ungmör som dött av kärlek efter att ha övergivits. Detta är 'Villierna', 'Le Villi' eller "The Willis", som bara existerar för att hämnas eller snärja andra unga män och dra dem med sig i sin egen fördömelse, genom att utsätta dem för vilda danser, som de blir insnärjda i. En sådan vild dans är operans höjdpunkt, och den kan bara sluta med att offret faller livlöst ner vid den kränkta avlidnas fötter. Det är detta som drabbar Robert när han kommer tillbaka, det skulle han aldrig ha gjort, och han faller slutligen död ner vid spöket av Annas fötter.

Man har i operan pekat på influenser från "Tannhäuser", Massenet, Berlioz och Mendelssohn, men tonspråket är dock helt Puccinis eget, som det redan var i hans mässä fyra år tidigare. Det är som om Puccini, av gammal musikersläkt som han var, där hans förfäder genom tre århundraden anført musiken i främst de hundra kyrkorna i Lucca, från början inte kunnat annat än skapa gyllene musik, som om han varit utrustad med en sorts musikaliska 'gröna fingrar', då han helt enkelt inte kunde komponera omusikalisk musik. Det är bara rent guld alltigenom från den tidiga mässan ända fram till Liús död i "Turandot", som i egenskap av sorgmarsch blev en mycket träffande avslutning på hans 45-åriga oavbrutet fullödiga komponerande.

En annan opera som glömts bort på vägen och som nästan aldrig framförs är "La Rondine" ("Svalan") från första världskriget. Den brukar avfärdas som en operett, men den är en fullödig opera i tre akter och ingenting annat. Han tog i tu med detta ämne efter "La fanciulla del West" ("Flickan från Vilda Västern"), och så långt är det rätt, att ämnet är operettaktigt. Handlingen är en typisk wieneroperettsåpopera av mest bara trams, även om handlingen tilldrar sig i Paris med lika mycket grisetter som "Glada änkan", men musiken höjer den tramsiga ytligheten till en lika god nivå som någon annan Pucciniopera. Man kan beteckna "La Rondine" som en ny version av "La Bohème" körd på en högre växel och med hela "Madama Butterfly" raffinemang när det gäller musikaliskt filigranarbete. Musiken är nämligen något av det mest raffinerade Puccini har gjort. Naturligtvis förekommer valser, men närmast besläktad är operan med Strauss' "Rosenkavaljeren", en lika dum historia av mest bara nonsens. Skillnaden är, att "Rosenkavaljeren" är behäftad med hela den tyska tunga överbelastningen av orkestrala utsvävningar in absurdum, medan "La Rondine", trots sin wieneroperettmässiga karaktär, ändå är en italiensk opera och lika betagande som sådan som någon av Mozarts italienska operor.

Ingen annan av sina operor hade Puccini så mycket otur med som med denna. Den största katastrofen var det första världskriget. Operan var nämligen beställd av Wien, men kriget gjorde det omöjligt för den att ha premiär där. Den fick ha premiär i Monte Carlo i mars 1917, men som den var en italiensk opera beställd av österrikarna med en österrikisk intrig föll den mellan stolarna genast och förblev liggande där, då italienarna och österrikarna hatade varandra så utomordentligt hjärtligt. Av någon anledning hämtades den aldrig upp och togs till nåder utan förblev liggande och vanryktad, allmänt betraktad och utdömd av fördomarna som en Puccini ovärdig operett. Detta är stor synd och skam då den är Puccinis mest älskliga opera.

Historien handlar bara om kärlek. Magda uppvaktas av den rike bankiren Rambaldo, men Magda är en romantisk idealist som vill hålla kärleken fri från pengar. Ruggero kommer från landet för att pröva sin lycka i Paris. Hans vän Prunier hävdar, att ens första kväll i Paris måste vara en magisk upplevelse. Själv ämnar han gå på vift med Lisette, en husa, till en nattklubb och ber Ruggero hänga med. Magda har följt med diskussionen, och när vännerna har gått maskerar hon sig som grisett och ämnar sig till samma ställe.

Där upplever hon och Ruggero den stora kärleken, utan att han har någon aning om vem hon är. Rambaldo gör sig emellertid påmind, och förvecklingarna leder till att Ruggero propser på att få gifta sig med Magda. Allt är klart för bröllopet, när Magda backar ur och försvinner. Hon vill fortsätta vara fri med sin romantiska idealism, medan hon ändå givit Ruggero sin kärlek, som han givetvis därför bevarar och värdesätter desto högre.

Det är alltså återigen som i alla andra Puccinioperor den idealiska kärleken allting handlar om, varför allting idealiseras, särskilt personerna, hur enkla de än är, vilket Puccini gör med sin musik. "La Rondine", som måste betecknas som en av de lyriska höjdpunkterna i Puccinis produktion, är inget undantag, hur litet denna ljusa förtjusande opera än har spelats.

De sista filmerna i Michael Powell-serien

Ju större framgångar samarbetet mellan Michael Powell och Emeric Pressburger kröntes med, desto större blev deras krav på sig själva och desto högre deras ambitioner. Redan i de tidiga framgångarna, främst "Tjuven i Bagdad" från 1940, en orgie i färger och fantasi, tenderar musiken att ta över mer och mer, i den filmen förekommer rentav två musikalnummer, i "A Canterbury Tale" tar musiken över huvudrollen mot slutet med överväldigande verkan, men i "Black Narcissus" (1947) blir musikens roll i filmen den allt annat överskuggande faktorn i hela

kompositionen. I de tidigare filmerna är det Allan Gray som står för filmmusiken, en ganska konventionell romantisk och dekorativ kompositör, men i "Black Narcissus" anlitar de en modernist, Brian Easdale, som sedan står för musiken i alla deras kommande experimentella filmer, främst "De röda skorna".

"Black Narcissus" är en alldeles oerhörd film i sin nästan skräckromantiska expressionism. Den handlar om ett halvt dussin nunnor som stationeras i det övre Himalaya i ett gammalt övergivet haremspalats, där de skall ta hand om och missionera bland den lokala befolkningen. Den överväldigande naturskönheten där uppe bland bergen med ett tropiskt djungellandskap nedanför gör att den ena nunnan efter den andra ballar ur, en som får hand om trädgården uppfyller den helt och hållet med vackra blommor i stället för att plantera potatis och rotfrukter, och en annan nunna blir galen. Hon spelas av Kathleen Byron, och det är väl hennes livs roll – hon dominerar hela filmen, och musiken är så raffinerat komponerad att den så accentuerar hennes galenskap att skådespelet närmar sig en mardröm. Till detta kommer Jack Cardiffs oerhört skickliga färgfoto, som bara det gör filmen till en ny bländande upplevelse varje gång man ser den på nytt, samt den fascinerande storyn. Både Pressburger och Powell var skickliga psykologer, varenda en av deras filmer är psykologiska fullträffar där allting stämmer, Pressburger hanterade i huvudsak pennan medan Powell var den borne regissören, och tillsammans var de oslagbara. Just psykologin är kanske den största styrkan i alla deras bästa filmer, som "Life and Death of Colonel Blimp", "I Know Where I Am Going", "A Canterbury Tale", "A Matter of Life and Death", "Black Narcissus" och "De röda skorna".

Deras musikaliska ambitioner upphörde inte med "De röda skorna", utan de begick misstaget att försöka överträffa denna med att göra en hel opera till film. "Hoffmanns äventyr", deras kanske mest ambitiösa verk, blev också deras största fiasko, fastän den inte alls är någon dålig film. Tvärtom, den är och förblir undervärderad, då den konstant har utsatts för misstaget att bli bedömd som film, medan det ingenting mindre är en ren opera. Dessutom har de förbättrat Offenbachs opera, så att de avlägsnat många transportsträckor och pietetsfullt lämnat allt det bästa av musiken kvar. Den sedvanliga tretimmarsföreställningen är därmed reducerad till två, som ändå känns långsam och prövande, vilket man då glömmer att alla operor är. Ingen dör någonsin så långsamt på scen, på film eller i verkligheten, som döende operaprimadonnor eller hjältar, som alltid måste hålla på att sjunga i det oändliga liksom för att göra sin stora dödsscen så utdragen som möjligt – se bara på Mussorgskijs "Boris Godunovs" långa grymma död i sista akten, där han tungt måste stappla omkring under oupphörligt sjungande, medan körerna omkring honom bara accelererar och tvingar honom att sjunga ännu högre och plågsammare... Nog av, i "Hoffmanns äventyr" är det bara en som dör och det i sista akten, men det är just denna akt som får folk att skruva sig i stolarna, just för att hon aldrig dör – hon bara sjunger hela tiden.

En annan svaghet i filmen är huvudrollen, som genomförs av Robert Rounceville, en hur präktig och skönsjungande tenor som helst, men problemet är just att han är för präktig. Hoffmann var inte sådan. Han var en intensiv besinningslös rucklare och drinkare som gick till överdrift med allt, och den nödvändiga intensiteten, som huvudrollen kräver för att bli övertygande, saknas hos denna godmodigt rundnätt och präktiga operastjärna. Man skulle på samma sätt kunna attribuera "A Canterbury Tale"s fiasko till dess amerikanske huvudrollsinnehavare, som med sin långsamma och banala präktighet prövar publikens sinne för *action*.

Dock kompenseras Robert Rouncevilles släta självgodhet till fullo av alla de andra aktörerna, främst Robert Helpmann, som spelar alla hans diaboliska fiender med just den rätta demoniska intensiteten, som regissörerna förstätt att underblåsa till maximum med suggestiva dräkter och effektfulla närbilder på ögonspråket, men även av dansöserna Moira Shearer och Ludmila Tcherina. Till saken hör, att detta är en kombinerad opera- och balettfilm, och det är baletterna som höjer filmen till en tidlöst oförglömlig nivå. Hela den första akten är lysande, där Moira Shearer gör dockan Coppelia och Helpmann är Coppelius, det är också Offenbachs bästa musik i operan, vilket gör denna inledningsakt till ett trumfäss. Sedan tappar operan farten, vilket till stor del är kompositörens fel. Den andra akten i Venedig, med Ludmila Tcherina som oförglömlig kurtisan i professor Dappertuttos (Helpmanns) tentakler, är framför allt sceniskt imponerande med operans mest praktfulla scenografi och kostymer, medan farten tappas ännu mer i tredje akten, där folk börjar gäspa inför Antonias utdragna klagoarior. Ändå har även denna akt sina poänger framför allt genom den scenografiska lokaliseringen till en grekisk ö med

ett fantasifullt spelande med skulpturer i handlingen. Filmen avslutas med en prick på i-et genom ett oförglömligt pas-de-deux återigen med Moira Shearer till en repris av Offenbachs outslitliga barcarolle.

Kort sagt, det är orättvist att bedöma denna filmatiserade opera som film, då det är en praktfull kombinerad opera- och balettföreställning och ingenting annat.

Då denna film gick så dåligt (1951, långt före sin tid,) fick de inte göra film mer på fyra år, varefter de återvände till sitt musikaliska ambitionsprogram och gjorde en filmatisering av Johann Strauss' "Läderlappen" förlagd till Wien efter kriget, alltså samma Wien som "Den tredje mannen". Denna film, "Oh Rosalinda!" visas nästan aldrig och lär vi väl ännu få vänta på en del år.

De fick göra några krigsfilmer till innan Michael Powell grep sig an med experimentet "Peeping Tom" (1960), "Smygtittaren", en film som vållade så svår skandal att han aldrig mer fick göra spelfilm. Ändå förekommer det inte i hela filmen en enda blodsdroppe, medan Hitchcock samtidigt fick göra "Psycho" och komma undan med det med den äran. I "Peeping Tom" är huvudpersonen inte alls så gravt störd som Anthony Perkins, även om han begår lika många mord, utan han är egentligen fullt redig och på det klara med vad han gör, vilket snarare är en besatthet än någon överdriven personlighetsklyvning – Anthony Perkins märker inte själv när han blir sin mamma och går omkring och mördar, medan Mark i "Peeping Tom" är i högsta grad medveten, varför hans psykiska störning är på ett mycket djupare och reellare plan. Saken är den, att filmen är så rasande skickligt gjord, varenda scen är ett under av filmatisk perfektion, och den stora urladdningsscenen med den blinda alkoholiserade modern som genomskådar Mark och vad han håller på med uppe i hans laboratorium och genom sin empati upplever Marks hela skräck och ångest utan att kunna se honom, måste betecknas som något av det mest psykologiskt skickliga som gestaltats på film. Mark tar själv konsekvenserna av sin besatthets dilemma, medan Anthony Perkins sätts på hispan och överlever – för att kunna fortsätta, vilket han gör i både del 2 och del 3. "Peeping Tom" vållade genom sin psykologiska realism och skakande inlevelse – Carl Boehm är fullständigt övertygande i sin skälvanande överkänslighets makabra återvändsgränd – så stor upprördhet hos de flesta som såg den, att ingen kunde bedöma filmen objektivt som det mästerverk den var. I stället belades den med totalcensur, och Michael Powell fick inte göra film mera – en av filmhistoriens största missar. Först efter många år togs filmen till heders och började upptäckas som den psykologiska milstolpe i filmhistorien den sedan dess ständigt har uppskattats mer och mer för att vara.

Andra filmer

Wim Wenders "Himmel över Berlin" är ett med rätta prisat filmoriginal med en alldeles egen personlighet, ett lyriskt lågmält sagospel om två änglar i Berlin där den ena önskar bli av med sina vingar för att få bli del av den mänskliga gemenskapen. De vandrar omkring som spöken och gör iakttagelser och goda gärningar, som att försöka hejda självmordsfall, i en halvt dimmig drömvärld av poesi och surrealism, där en cirkus spelar en avgörande roll, då den ena ängeln (Bruno Ganz) blir kär i trapetskonstnärinnan. Det är en stämningsfilm utan stor dramatik men med desto större lyrik, och framför allt språket är en njutbarhet för sig. I Hollywood försökte man sedan göra om samma film på amerikanska med Nicholas Cage, och det blev som det blev, som det alltid blir i Hollywood: en sorgligt clichéartad kopia.

Mike Leighs "Vera Drake" tilldrar sig 1950 i London och skildrar helt vanliga människor. Husmodern Vera Drake tar väl hand om alla och för ett strävsamt liv som räddande ängel för i princip alla hon känner, men till dem som hon hjälper hör också unga blivande mödrar som blivit på smällen ofrivilligt, vanligen genom våldtäkt. Hennes metod är enkel och den under omständigheterna mest smärtfria, då hon pumpar in tvålvätska i livmodern, varpå efter ett dygn det blir missfall. Så har hon hållit på i tjugotals år, tills en dag en sådan operation misslyckas. Den stackars unga havande kvinnan blir inte av med fostret, och i stället får hon en livshotande infektion, så att hon måste till sjukhus och opereras. Där uppdagas vad hon varit med om, polisen kopplas in, och Vera Drake uppsöks av poliserna, just när hon med sin familj firar sin sons förlovningsfest. Ingen annan i familjen har haft en aning om vad hon hållit på med. Naturligtvis blir detta en katastrof för hela familjen.

Hon vet genast varför polisen kommit, hon samarbetar, hon ställs inför rätta, hon får två och ett halvt års fängelse, och i fängelset träffar hon kolleger som fått betydligt värre straff för att ha hanterat sin verksamhet som änglamakerskor med mycket värre följder. Även här framstår hon alltså som något av en ängel som ändå gjort vad hon kunnat för att förbättra verkligheten.

Filmen är fullständigt förkrossande i sin enkla och rättframma och spikraka realism. Utan att saken ens diskuteras framställs hela abortproblematiken i all sin fruktansvärda tragik i all sin förtvivlade nakenhet. Skall kvinnorna bestraffas för att de görs med barn av våldtäktsmän med sådana berg av traumata som blir resultatet, och skall de som försöker åtgärda situationen därför straffas lika hårt? Lagen tyckte det i England 1950, och sedan dess har lyckligtvis åtminstone någonting hänt, men bara på vissa håll i världen.

Två andra Londonfilmer var värda att noteras: "Closer" och "The Contractor" med Wesley Snipes. "Closer" är en virtuos film av Mike Nichols med egentligen bara fyra skådespelare, som utgör en kärlekskvartett. Jude Law upptäcker Natalie Portman från New York och de blir ett par, fastän han egentligen älskar den frånskilda Julia Roberts, som inte vill ha ett förhållande med honom men i stället faller för Clive Owen, som Jude Law lurar till att uppvakta henne i hans ställe. Det är en virtuos och mycket underhållande relationsuppvisning, där dialogen aldrig mattas av men hela tiden tillspetsas, där höjdpunkten väl utgörs av Natalie Portmans och Clive Owens möte på nattklubben, där hon bjuder ut sig efter att Jude Law brutit med henne. Det är Jude Law som blir helt ensam till sist – som chefredaktör för en tidnings dödsrunor.

Wesley Snipes i "The Contractor" är en avdankad CIA-agent som dragit sig tillbaka upp i bergen i Montana, när han kallas till tjänstgöring igen för att avsluta ett jobb. Han avslutar jobbet i London och får sedan inte bara CIA utan hela Londonpolisen efter sig under ledning av Charles Dance. Naturligtvis klantar CIA till det med polismord och allt, som Wesley Snipes naturligtvis får skulden för, varför han får ett struligt sjå med att ta sig ur landet under ständig skotteld och klappjakt från alla håll och kanter. Den som räddar filmen är flickan Elizabeth Bennet, som är den enda som hjälper honom. Filmen är dock sevärd och bra.

"Identity" är en gastkramare som börjar svindlande bra, med att tio personer genom olika förvecklingar råkar hamna i ett och samma natthärbärke, ett motell typ Anthony Perkins, i årtiondets värsta oväder. En har fått motorstopp, en har råkat köra ihjäl den unga hustrun i ett smekmånadspår, en är en före detta polis, vilket kommer väl till pass när folk börjar försvinna från motellet för att sedan påträffas mördade, och en annan polis kommer dit med en livsfarlig fånge i kedjor. Så långt är allt gott och väl, men tyvärr spårar filmen ur och tappar greppet när det som visats för publiken visar sig ha varit en sjuk galnings fantasier. Fastän denna psykologiska thriller stämmer rent logiskt är det en ond och osmaklig film, där avskyvärdheterna ständigt kröns av värre sådana, och där finalen är direkt anstötlig, som om filmen inte gjort sig tillräckligt avskyvärd redan.

En annan sådan ond film var "Funny Games" om två unga män som kommer till ett turistparadis med uthyrda villor till societetsturisterna. De knackar på hos en ung familj med en son och ber om att få låna några ägg, vilket är upptakten till deras mordorgier. Det stackars paret spelas av Naomi Watts och Tim Roth, man tror hela tiden att de skall klara sig och lyckas ta sig ut ur den grymma dödsfälla som de unga männen fixat åt dem, vid ett tillfälle ser det äntligen ut att lyckas, men så rullas filmen tillbaka, och handlingen ändras till det värre. Filmen är riktigt otäck, och ändå är den bara en Hollywoodkopia av en tidigare österrikisk film av Michael Haneke (1997), som lär vara många resor värre...

Mera realistisk var Fritz Langs andra amerikanska film "You Only Live Once" från 1937 med en mycket ung Henry Fonda i huvudrollen som en nyss frisläppt straffånge, som med hjälp av sin älskade Sylvia Sidney verkligen vill börja ett nytt hederligt liv. Samhället gör detta omöjligt för honom, och filmen är en tidig och djärvt demonstrativ protest mot dödsstraffet. När Henry Fonda fängslats igen och dömts till döden för ett dråp han inte har begått, skjuter han sig ut ur fängelset, när i sista stund den verkliga mördaren uppdagas och benådningensordern kommer – för sent. Han jagas sedan till döds, och hans älskade Sylvia Sidney följer honom i fallet. Som alla filmer av Fritz Lang är den mästerlig och outslitlig i sin nästan expressionistiskt skärpta realism.

Mera dubiös var den som påstås vara Jim Carreys bästa film, "Number 23", en psykologisk thriller, där Jim blir som besatt av nummer 23, när han får läsa en skum bok om detta tals magiska egenskaper författad av en besatt skribent som skrivit denna rysare som en dagbok. Det visar sig naturligtvis att det är han själv som skrivit skräckboken. Hans tappra hustru spelas av Virginia Madsen, som alltid gör intressanta roller, och det är hon som slutligen klarar biffen och

honom ut ur hans besynnerliga besatthets knipa, genom att äntligen få honom att genomskåda sig själv. Filmen är för krystad för att vara övertygande, och det är inte Jim Carreys bästa film, hur udda den än är.

Ännu absurdare men ändå roligare var superactionfilmen "Wanted" av ryssen Timur Bekmambetov, en svindlande skröna om ett hemligt brödraskap som sedan urminnes tider ägnat sig åt beställningsmord. Den som lyfter filmen är Angelina Jolie som den vackraste och kallaste mördaren och som slutligen räddar huvudpersonen James McAvoy, en loser, ut ur hans knipa som ofrivillig mördare, som ärvt sin plats i mördarsällskapet när hans far blivit mördad. Gudfadern och anföraren för brödraskapet är Morgan Freeman, som för en gångs skull får göra en skurkroll, som inte är av små dimensioner. De svindlande actionscenerna och den saftiga humorn gör filmen sevärd trots all sin absurditet och totala brist på trovärdighet.

"Crank" med Jason Statham är en liknande film, där huvudpersonen återigen är en yrkesmördare, som tyvärr råkar mörda fel person och därför får Los Angeles triader efter sig, som lyckas injicera honom med ett dödligt gift, som han bara kan motverka med att hela tiden hålla i gång – saktar han ner är han död. Filmen är alltså en svindlande kapplöpning med döden, och under dess lopp lyckas han faktiskt få bukt med alla sina vedersakare, utan att hans illa utsatta fästmö blir gjord ett hår för när, fastän hon delar hans skotteld, i början utan att ana vad han egentligen håller på med. Filmen är rik på burleska infall, som när en papegoja skjuts i bitar av misstag, det är virtuos drastisk svart humor hela vägen, och Jason Statham kan dö nöjd till slut efter ett väl avslutat jobb och en behaglig luftfärd till sist som pricken på i-et.

Abasverus minnen, del 101: Pico della Mirandolas död

Jag trodde inte mina öron när jag först hörde det. Pico della Mirandola döende? Omöjligt! "Tyvärr är det sant," sade min vän, "och han ber enträget att du skall komma till hans sida."

Jag kunde bara inte acceptera det. Världens vackraste man och mest begåvade universalsnille, en gudabenådad filosof och ledare för den litterära och filosofiska delen av renässansen, som behärskade alla världens aktuella språk inklusive arabiska och ryska och med övertydlighet var den borne ideologiske ledaren för framtiden... Det bara fick inte vara sant.

Naturligtvis dröjde jag inte en dag med att infinna mig hos honom. Han var verkligen illa därän. Poliziano hade avlidit för bara knappt två månader sedan, och inför Picos svettiga dödsbädd framstod hela det värsta tänkbara skräckscenario framför mitt medvetande, att världen inom två månader skulle förlora sina två ledande tänkare, vilket bara kunde innebära att hela renässansen med dess pånyttfödelse av kultur och filosofi helt skulle komma av sig.

"Det får inte vara sant," sade jag genast nästan bönfällande till honom. "Du får bara inte lämna oss!"

"Vad kan jag göra?" sade han matt. "De har förgiftat mig."

"Vilka de?"

"Jag vet inte. Jag vet inte ens hur. Jag kan inte misstänka mina egna närmaste tjänare. Någon vill mig uteslutande illa. Kan det vara Piero de' Medici? Kan han verkligen vara så uteslutande stollig? Vad har jag gjort för att misshaga honom? Hans egen far kallade till sig Savonarola. Det var inte jag som gjorde det, fastän han var min vän och jag rekommenderade honom. Savonarola ville ingenting ont. Han ville bara reformera kyrkan, och det tänker han göra, och det behövs. Inser inte Ser Piero det? Hans egen far ville ju det! Det var ju därför han kallade Savonarola till Florens!"

"Bara att Poliziano lämnade oss för tidigt var en oacceptabel förlust. Du får bara inte lämna oss du också!"

"Min käre vän, jag fruktar att vår käre vän Poliziano blev förgiftad precis som jag. Tror du att du skulle kunna ta reda på saken? Jag vet att vi båda skickats därhän genom argan list, och det finns ingen som kan ge oss rättelse, men du kanske kan det med tiden. Ingen skulle komma på tanken att förgifta dig, då ingen vet vem du är. I och för sig är det utan betydelse vem som har förgiftat oss, då det är motivet som mest förbryllar mig. Vad gjorde vi för fel, fader? Var det fel av mig att vilja förena och försona alla religioner under deras enda gemensamma nämnare? Alla religioner dyrkar Gud, och ingen religion kan undvara honom, så varför kan de då inte alla förenas under denna gemensamma suveräna idé? Vad hade påven emot det? Jag kunde aldrig förstå hans negativa reaktioner inför mina enbart positiva ansträngningar. Jag ville ju bara väl,

och mitt koncept var vattentätt – ingen hade kunnat finna någonting att invända emot det, men påven gjorde det ändå, antagligen bara för att han kände sig sårad i sin fåfänga, för att han inte kommit på den universella förenings- och försoningstanken själv. Påven hade genom sin fåfängas maktmonopolgalenskap ensam haft motiv att vilja mörda mig, men han kan inte ha gjort det, då han är för långt borta. Vem kan ha gjort det, fader? Vem kan ha varit så utomordentligt korkad?”

Jag kunde inte behärska mig utan började gråta. Jag såg alla Lorenzo de' Medicis underbara drömmar gå i kras framför mina ögon. Pico ensam hade kunnat föra dem vidare och fortsätta leda världen mot upplysning och etablerandet av det sunda förnuftet som världens ledande högsta väsen, och nu slocknade han inför mina ögon genom någon enfaldig egoists hänsynslösa kortsynthet. Jag kunde nästan höra Lorenzo il Magnifico gråta i himmelen ovanför mig.

”Gråt inte, fader. Jag kommer tillbaka. Vi skall ge igen. Ta reda på vem som har gjort det, och ge oss upprättelse. Det är det enda jag ber dig om. Vi kommer att få rätt med tiden, även om det kommer att ta hundratals år längre än vad det hade behövt göra, om vi fått fortsätta vår verksamhet. Ingenting kan besegra förnuftet, inte ens dumheten, och dumheten kan bara tillfälligt triumfera, då den bara existerar för att bereda sin egen undergång. Efter oss kommer det andra som kommer att genomföra vetenskapens seger över vidskepelsen och den blinda övertron. Kyrkan håller inte då den saknar grund, då alla dess trosbekännelser och dogmer är sanslösa konstruktioner utan förankring i verkligheten. Jesus förlorade all del i kyrkan när den gjordes till statskyrka och alla alternativa syner på saken brännmärktes såsom heresier. Om man utesluter någon tro eller livsåskådning eller möjlighet till förklaring av livets mysterium begränsar man sin egen filosofi och gör man den ohållbar. Bara universalismen kan gälla i universum. Allt annat är självdestruktiva begränsningar. Vi lyckades återuppliva antiken och pånyttföda dess ideal med alla dess filosofiska system och strömningar, och den goda början kan aldrig mera stoppas. Den bara måste fortsättas, hur många filosofer kyrkan eller andra inskränkta själsfiender än går in för att ta livet av. Jag dör, fader, men allt vad jag har tänkt kommer att leva vidare. Finn ut vår mördare, även om det måste ta hundratals år, och ge oss upprättelse, och den dagen skall förnuftet och religionen bli förenade i universalismens tecken, och intoleransen skall för alltid vara död, medan vi, fader, vi fria tänkare, som alltid kommer att fortsätta skapa världen, fortfarande kommer att vara verksamma och leva vidare.”

Han slöt sina ögon. Det fick inte vara sant, men det var sant. Han var död. Men vartenda ord han sagt på sin endast 31-åriga dödsbädd ringde kvar i mina öron, och jag har aldrig glömt dem men alltid burit hans testamente vidare i mitt hjärta och förmedlat det till alla tänkare som följt samma rätta väg som han – Lionardo da Vinci, Erasmus, Michel de Nostradamus, Giordano Bruno, Tommaso Campanella, Francis Bacon, René Descartes, Baruch Spinoza, Voltaire, Goethe, Schopenhauer, Tolstoj, Nietzsche, Stefan Zweig – alla Europas främsta tänkare och filosofer bar Pico della Mirandola i sitt hjärta, den mest begåvade och lysande av dem alla, förgiftad vid endast 31 års ålder av dumhetens avundsjukas egoistiska och kortsynta maktmonopolskrav.

Jag lyckades aldrig finna ut hans mördare, som förblir anonym och okänd, och om det var Piero de' Medici, som mycket talar för att det var både i Picos och Polizianos fall, så visste han inte vad han gjorde. Om det var någon som gjorde det på någons befallning, så visste den stackaren det ännu mindre.

Kommentar. Vid en vetenskaplig undersökning av kvarlevorna av Pico della Mirandola och Angelo Poliziano, båda två avlidna inom två månader hösten 1494 två år efter Lorenzo de' Medicis död, vars två närmaste vänner dessa varit, kunde det fastställas, att dödsorsaken i båda fallen var arsenikförgiftning. Spekulationerna kring vem som kan ha gjort det är inne på sjätte århundradet.

I nästa nummer: Francis Bacon.

Litet samhällsdebatt

”Kongofödde belgaren Bienvenu Mbutu har stämt Tintin. På måndag startar rättegången. Det är albumet "Tintin i Kongo" som har fått Mbutu att stämma förlaget bakom seriealbumet.

– Det här seriealbumet ger en oacceptabel bild av Afrika, säger Mbutu som bott i Belgien i 20 år till Sveriges Radios magasinprogram Godmorgon Världen.

Mbutu anser att svarta personer framställs i albumet som 'allmänt dumma och kolsvarta afrikaner.' Förlaget framhåller att serien skrevs för 80 år sedan.

Rättegången hålls i seriefigurens hemland Belgien.”

Kommentar: ”Ojdå! Är det då dags att stämma någon för att bibeln är sexistisk, öppet homofobisk, rasistisk, uppmuntrar till mord, slavhandel, polyamorösa familjebildningar och jag vet inte vad? Vem ställer upp och tar ansvar? Bibel 2000:s ansvarige utgivare? Bayraren med den toppiga mössan?

Nu väntar vi bara på att någon framgångsrikt förlöjligar intoleransen mot kulturen... Böter för innehav av konst, litteraturkanon, bokbål, stämningar av serieförfattare, varningar för olika sorters musik, censur, bisarra upphovsrättskrav, mordhot mot konstnärer och förläggare etc. etc.

Obehagligt – väldigt obehagligt!”

Svar: ”Tyvärr är den intoleransen inte löjeväckande, då den inte är rolig alls, då den för det mesta tar sig så lömska former, framför allt vitlistning – det som inte är vitlistat (politiskt korrekt, i enlighet med rådande mode, trendenligt, "rätt i tiden", neutralt och tillräckligt platt) är uteslutet. Sven Stolpe till exempel kunde från 1970-talet aldrig mera få några artiklar publicerade i pressen, då han under Vietnamkriget försvarat Vietnams utsatta katoliker. I princip är bara politiskt korrekta kändisar godkända inom Sveriges ständigt hårdare beskurna ramar för 'kulturlivet'. Sticker man ut är man halshuggen från början. Därmed är ingenting sagt om den massiva intoleransen som tar sig ekonomiska uttryck, som du berör, som väl bara är toppen på ett av många isberg...”

”En viss polis har som specialitet att ge sig på oskyldiga cyklister. Nu står han på Järntorget och tar fast alla som cyklar mot rött ljus när det samtidigt är grönt för gångtrafikanterna i samma riktning. Det finns flera sådana osynkroniserade dubbla trafikljus i staden, där cyklisterna naturligtvis går efter det som först visar grönt. Denna polis ser som sin plikt att sätta fast varenda cyklist som cyklar mot det röda cyklistljuset fastän gångljuset samtidigt är grönt. Cyklisterna vägrar skriva under anmälan, varpå det blir rättegång, som skattebetalarna får betala. Det var samma polis som satte fast mig 2004 då han menade att jag svängde in till höger mot rött ljus, fastän stoppstreckket aldrig passerades. (Enligt lagen är det en förseelse bara om man kör över stoppstreckket.) Med en mans vittnesmål (polisens) och utan försvarare dömdes cyklisten till böter (700 kronor strax före jul) medan skattebetalarna fick bekosta rättegången.

Finns det verkligen inte grövre brottslingar i landet, om polisen ägnar sig åt sådant? Den polisen har tidigare setts t.ex. anmäla damer som cyklar på vänster cykelbana om Linnégatan, när de skall svänga upp till vänster och mitten av gatan är blockerad.

Jag väntar mig när som helst våldgästning av en SWAT-styrka, som med sökarljus och laser-k-pistar slår in min dörr och sönder min lägenhet för att sätta mig med andra cyklister på säkert avstånd från Göteborgstrafiken, helst i Kumla-anstalten.

Mindre trafikförseelser, som cyklister gör sig skyldiga till, som att cykla mot rött vid avsvängning till höger, att inte leda cykeln över övergångsställen, och annat sådant, borde naturligtvis vara straffria. Om sådana förseelser dock skulle leda till incidenter och 'vårdslöshet i trafiken' skulle vara uppenbar, skulle de naturligtvis hållas ansvariga.

Det enda man som cyklist i stadstrafiken med rätta har att vara rädd för, är glasbitar efter vårdslösa fyllehundars slängande av flaskor och tomglas i cykelbanorna, så att cyklisterna därav måste få punktering, samt poliser, som bara är ute efter att sätta fast cyklister för ingenting.”

Australiensaren Julian Assange är som bekant efterlyst över hela världen för att ha skvallrat om vad diplomaterna egentligen sysslar med på sina regeringars befallningar. Republikanernas Sarah Palin i USA rasar och kräver Assanges huvud på ett fat eller åtminstone att han stämplas som terrorist, medan de flesta journalister tycks hylla hans insats och mena, att han gjort en insats för demokratin. Vem har rätt, Sarah Palin eller Assanges livsriskerande kolleger inom världsjournalistiken?

Samtidigt lovar republikanerna att göra allt vad de kan för att obstruera president Obamas program för att hejda den globala uppvärmningen, då de anser detta program vara ”ett slöseri med pengar”. Frågan är snarare om mänskligheten har råd att inte ta klimatkrisen på allvar.

Kalender, december 2010

- 1.12 Joseph Gungl 100 år.
- 3 100 år sedan Mary Baker Eddy dog.
- 4 Alex North 100 år.
- 5 Fritz Lang 120 år.
Abraham Polonsky 100 år.
- 6 Birger Sjöberg 125 år.
- 7 Edmundo Ros 100 år.
- 8 Maximilian Schell 80 år.
- 10 *Kenneth Branagh* 50 år.
- 11 *Alfred de Musset* 200 år
Jean-Louis Trintignant 80 år.
- 12 Dionne Warwick 70 år.
- 13 Van Heflin 100 år.
- 16 Ludwig van Beethoven 240 år.
- 18 Jean Genet 100 år.
- 23 40 år sedan World Trade Center i New York nådde sin höjdpunkt (411 meter).
- 24 140 år sedan premiären på "Aida" i Cairo.
- 29 840 år sedan ärkebiskop Thomas Beckett mördades i sin egen Canterburykatedral.

Åtterresan, del 6: Doktor Sandys förbannelse

Det var inte ointressant att för omväxlings skull färdas med buss från Thessaloniki till Athen, då bussen tog en helt annan väg än tåget och i princip följde kusten hela vägen. Därigenom kunde man äntligen få se och uppleva Olympos, gudarnas hemvist, Greklands högsta berg, på lämpligt avstånd i all dess skimrande snöklädda mäktighet, som man aldrig fått se från tåget, då tåget for genom en tunnel under det. Man fick även den sensationella upplevelsen på köpet, att få färdas över Thermopylae, där 300 spartaner i perserkrigen nästan slog tillbaka en hel persisk armé under befäl av den stollige Xerxes. Sedan dess (på 2450 år) har geografen förändrats väsentligt, och passet är knappast längre något pass, men visst var det sensationellt att få passera var detta ett av historiens mest namnkunniga och anmärkningsvärda slag faktiskt en gång ägde rum.

Vädret var strålande hela vägen, vilket förgyllde färden. Endast Parnassos missade man, som ses desto bättre från tåget. I Lamia gjordes det ett 20-minuters uppehåll, vilket var välkommer efter fyra timmars tilltagande styvhet. Fram till Athen kom vi efter skymningen precis halv 8, där avstigning skedde vid Omonia, varvid jag skyndsamt störtade mot mitt vandrarhem. Då alla tågen hade varit fulla från Thessaloniki hade den oron väckts att även mitt vandrarhem kunde vara fullt denna fredagskväll den 19 mars.

Jag hade inte behövt oroa mig. Det fanns gott om plats. Min unge vän som nu arbetat där i tre år tog emot mig med mjukaste välvilja och gav mig ett eget rum, då 6-bädds dormitoriet verkade vara knökat och stökigt. Han blev förvånad över att höra att alla tåg från Saloniki varit fulla. Han menade att det troligen berott på ett ras vid Tempe som blockerat järnvägen i några dagar, så att nu alla reste på en gång. Jag hade haft tur som fått tag på sista platsen i en buss.

Kort sagt, återvälkommandet var 100%, precis som i Sofia. I Konstantinopel hade det bara varit 10% på grund av ekonomiskt chockerande omständigheter, men i Athen helades alla sår omedelbart. Allt var som vanligt och även min gamla anrika 30-talsrestaurang Tripolis. Man var definitivt hemma igen.

I och för sig hade jag kunnat vänta i Saloniki till 11-tåget på kvällen, som var normalt och där jag med Inter Rail sluppit betala något. Med natten på det tåget hade det besparat mig 500 kronor. Men nu var jag redan i Athen, och det var lika bra det.

Jag hade redan kastat strumporna i Thessaloniki, men i Athen måste jag börja klä av mig. Det var redan nordisk sommarvärme på gång denna vårdagjämning i Athen, och det var bara att med lättnad anpassa sig därefter i det befriande solskenet.

Doktor Sandy var förbannad i största allmänhet. Den största anledningen var klimatkrisen, men den ekonomiska krisen, som speciellt utmärkte Grekland, kom inte långt efter.

”Du ser oförskämt frisk ut,” sade han, ”som om du blev friskare för varje år.” Han förundrades över att min treåriga huvudvärk tycktes ha försvunnit spårlöst. ”Men det värsta är, att jag blir det också. Men jag blir bara argare samtidigt.”

Vi kom genast in på klimatfrågan. ”Problemet är alarmisterna. Redan när Al Gore kom ut med sin film anklagades han för alarmism av besserwissarna, fastän han bara presenterade nakna väl dokumenterade fakta och belyste vilka möjliga konsekvenser dessa fakta kunde ha. Men folk blev upprörda av hans obekväma sanningar och tog skydd bakom negativister som ingav dem trygghet med att stämpla Gore som alarmist. Jag frågar dig: vad gott kunde någon få ut av det? Glaciärerna fortsätter ju ändå att smälta, årstiderna fortsätter att falla ur rytmen, så att vår och höst försvinner mer och mer, stormarna, tyfonerna, orkanerna, cyklonerna och tsunamifloderna fortsätter att öka och tillta i styrka, Arktis och Antarktis fortsätter att smälta mer än de tillväxer om vintern, översvämningar och ökensandstormar fortsätter att accelerera, medan klimatavtal i Köpenhamn stoppas av Kina och dess nya satellitstater i Afrika med Sudan och Zimbabwe i första rummet. Mänskligheten blir bara dummare hela tiden och tror att den kan komma undan klimatkrisen med att anklaga varnarna för alarmism, vilket är som för storken att stoppa huvudet i sanden för att slippa se. För varje dag blir jag mera förbannad på mänskligheten. Fakta finns där, och de vägrar acceptera dem bara för att några negativister vågar anföra invändningar och har framgångar med sig bara för att de lyckats upptäcka några småfel i en 600-sidig vetenskaplig dokumentation, som om ett tryckfel eller misstag i en bok var tillräcklig anledning för att bränna boken.

Naturligtvis hänger klimatkrisen och ekonomikrisen samman. Den som bär största skulden är förra presidenten Bush, som kastade in hela världen i ett vansinneskrig mot Irak som kostade triljoner och satte världsekonomin i pant hos Kina, världens värsta och största diktatur med lika många fler avrättningar per år än resten av världen som solen är större än planeterna. Bush pantsatte världens framtid på detta krig, medan Saddam Hussein borde ha avrättats av någon agent långt tidigare, vilket inte hade varit så svårt, när man ser hur lätt er Olof Palmes mördare kom undan. Alla ville döda Saddam Hussein. Problemet var att Amerika hade gjort honom i det närmaste ointagligt etablerad med att dränka honom i vapen, vilket gjorde honom krigsgalen. De misslyckades med att oskadliggöra honom 1991 genom att lämna jobbet ofullbordat, vilket de fattade tolv år för sent, varpå de bombade ihjäl Irak med ursäkten att Saddam fortfarande hade kvar alla de massförstörelsevapen USA hade givit honom. Och för det skuldsatte de sig hos Kina.

Finns det något hopp för mänskligheten, när dess ledande demokratiska stat bär sig så taffligt åt? Tror du det? Jag tror det inte. Jag bara väntar på den stora jordbävningen, den stora översvämningen, den stora tsunamin och den äntliga syndaflo den, som behövs för att ge världen tillbaka till naturen, som ensam kan sköta den, ty människan kan det inte och har aldrig kunnat det. Hon var oskyldig bara som liten, och redan då gjorde hon mera skada än nytta.”

”Då frågar jag dig som Abraham frågade Gud: Vill du offra de oskyldiga med de skyldiga?”

”Naturligtvis inte, och därför överlever alltid de oskyldiga, som Noak överlevde Syndaflo den. Har du sett filmen 2012? Den är inte så dum om man bortser från groteskerierna. Den hade varit effektivare om naturkatastroferna hade orsakats av klimatkrisen och människans ansvarslöshet i stället för en absurd planetställning. Men dess scenario är på intet sätt omöjligt, och det gör filmen anmärkningsvärd.

Som de vettigaste människorna i världen har jag alltid betraktat de galnaste. Redan på 60-talet kanske i samband med Kennedys fredskår och definitivt i reaktion mot Vietnamkriget uppstod alla dessa naturliga filosofer som ville lämna civilisationen och leva ett bättre liv i naturen. Hippie revolutionen har pågått i det tysta sedan dess, den har aldrig förtröttats men bara tilltagit, då de från början visste att de hade rätt. Att avstå från konsumtionssamhällets osunda tvångsslöseri, skrota slit-och-släng-kulturen och satsa på ett liv så nära naturen som möjligt har alltid varit kanske det absoluta livsidealet från Diogenes till Rousseau och Monte Verità och 50-talets beatniks. Allt de ville var att ersätta krig med kärlek, och vad är sundare än det? Samhällets etablerade negativister försökte stämpla dem som dekadenta och förfallna missbrukare, men det var återigen att fälla trädet för att ett äpple var maskätet. Jag tror att de kommer att klara sig om världen går under. De är oberörda av dess politiska och ekonomiska problem och ägnar sig åt väsentligheter i stället, som studier, musik och filosofi med annan andlig odling, vilket ju är det enda väsentliga på längre sikt. Vad gör det om de dricker och röker och berusar sig? Det är bara mänskligt, och om de bara kommer ut på andra sidan blir de bättre människor. Jag kommer alltid att hävda att alkohol i lämpliga doser bara är hälsosamt och ju mera så ju äldre man blir. Jag

dricker numera nästan bara whisky, men jag behöver inte mycket. Alkohol blir bara hälsosammare med åren samtidigt som man behöver mindre och mindre. Så varför började man redan på 60-talet trakassera filosoferande hippies för att de rökte hasch och marijuana som är mindre giftigt än nikotin och alkohol? Bara för att de hade rätt i sitt avståndstagande från den samhällsordning som dominerades av girighet och krig. Jag stödde dem från början, och det har jag gjort i snart 50 år nu. Det finns inga mer respektabla och älskvärda människor.”

Hans vrede hade i viss mån stillnat. Han hade haft sitt utbrott och kunde nu ta det lugnare, och jag var helt oskyldig och hade bara njutit av att få vara hans bollplank.

Detta var vår vårdagjämningslunch den 20 mars 2010.

(I nästa nummer: *Nya vänner i Athen.*)

Katastrofresan, del 3: Nederlaget

(fast i Manali inför den av skyfall blockerade vägen till Leh)

Man hamnade fullkomligt i limbo. Alla uppgifter motsade varandra. Det fanns i huvudsak två riktlinjer. Den ena var positiv och hävdade att vägen skulle bli fri när som helst. Naturligtvis lyssnade man helst till dessa. Den andra var negativ och pessimistisk och såg väl mörkt på det hela och frambar helst bara dåliga nyheter: ”Många far till Keylong och får vända tillbaka”, ”nya ras inträffar hela tiden”, ”för varje litet regn förlängs väntetiden”, och så vidare. Tyvärr visade det sig att dessa var de mera realistiska.

Jag väntade till måndagen i hopp om att vägen till Leh då skulle vara öppen på tisdagen. När jag kom ner till busstationen fann jag ett ungt vackert tyskt par som också hoppades komma åtminstone till Keylong men ingen buss. Det gick ingen klockan 6, men halv 7 kom det in en till perrongen. Jag frågade om det var rätt buss till Keylong, det var det, och återvände till tyskarna för att delge den goda nyheten. Då försvann bussen. Samtidigt öppnade biljettkontoret, och där fick vi veta, att det inträffat nya ras vid Rohtang under nattens regn och att vägen till Keylong nu var stängd igen.

Ironin var den, att vägen varit öppen under söndagen och att jag kunnat ta mig till Keylong då. Nu skulle sannolikt vägen från Keylong till Leh öppnas medan Rohtangpasset var stängt.

Det var bara att sloköra återvända till hotellet med bagaget extra tyngt av nederlag. Hur länge till skulle man nu behöva vänta? Jag beslöt att försöka på nytt på tisdag, och om vägen ännu var stängd på onsdag då erkänna nederlaget och retirera till Dharamsala för organiserandet av en tidigare resa hem. Men än så länge kunde ännu vad som helst hända.

På eftermiddagen fick jag bättre information om läget. Vägen kunde öppnas när som helst men var helt bortspolad vid Rumtse nedanför det sista passet. Det var alltså samma situation som år 2000, när enda landvägen ut ur Ladakh var via Srinagar. Jag var där då när katastrofen inträffade och måste ta vägen över Srinagar för att komma ut, en bussfärd på mer än 50 timmar till Dharamsala, och den vägen var förstas också öppen nu. Ett annat alternativ var en inre väg längre österut från Sarchu till Leh för att kringgå Rumtseproblemet, men den vägen kunde bara tas med jeep och kostade en förmögenhet utom att den krävde specialtillstånd. Så det var bara att planera för Dharamsala.

När jag kom ner till busstationen efter klockan 6 stod där en buss till Keylong och väntade. Den var fullproppad. Det var oerhört frestande att hoppa på den, och jag hade gärna besökt Keylong igen även om man därifrån måste vända tillbaka, och under tiden kunde Rohtangpasset kollapsa igen...

I stället hamnade jag på Dharamsalabussen, som var en skräckbuss med skrällande video som inte fungerade – den bara klickade och stannade och visade små fyrkanter hela tiden, medan den ena råa våldsfilmerna efter den andra avbröts på halva vägen, och ändå envisades konduktören med att ha på denna helveteslåda för full volym. Jag hade som sagt glömt öronpropparna hemma, vilket bidragit till resans totala fiasko.

I Palampur fem mil från Dharamsala måste vi byta buss i vanlig ordning och hamnade nu lyckligtvis på en buss utan video, men trängseln var fullkomlig, och alla trampade mig på tårna. Men fram kom vi.

Det regnade förstås i Dharamsala. Det hade i princip regnat hela dagen. Det hade i princip regnat hela resan. I McLeod Ganj gick jag genast till Green Hotel och hoppades att mitt gamla rum för 100 rupier var ledigt.

Tyvärr var mitt gamla hem i McLeod Ganj the Green Hotel oigenkännligt. Allt hade gjorts om. Moderniseringen hade gått som en bulldozer genom hela hotellet. Det fanns inga billiga rum kvar och inga enkelrum. Det billigaste var för 400 rupier, medan de flesta låg bortåt 800...

Således var man hemlös i Dharamsala för första gången på sju år. Min väninna i receptionen gav mig hänvisning till ett annat liknande ställe som jag aldrig hittade. I stället försökte jag finna mig till rätta i ett gästhus mitt emot, där värdinnan ville ha 190 för ett singelrum men kunde tänka sig att pruta till 180. Om jag stannade i flera dagar kunde det bli tal om 170, (alltså från 32 till 28 kronor). Jag installerade mig så länge för att bli av med bagaget men började genast söka efter ett annat ställe.

Jag hittade ett i backen upp mot Dharamkot, där jag blev väl emottagen av en förtjusande vacker tibetanska med mycket långt hår som talade god engelska. Hon hade singlar för 100 rupier. Jag installerade mig genast och återfann nästan hela resans förlorade moral i och med att jag funnit ett nytt hem i Dharamsala.

(I nästa nummer: *Nederlaget fortsätter.*)

Resan till Phuktar, del 12: Sen frukost i Mullbäck

Vi väcktes medan det ännu var natt av de förfärliga böneutroparna, vars mikrofoner och högtalare studsade mellan bergen och åstadkom ett fruktansvärt stammande eko. Det var den totala audiella miljöförstöringen. Profeten föreskrev aldrig några mikrofoner eller högtalare och allra minst skrikande dånande högtalare för högsta volym. Detta med högtalarhjärntvätt har alltid varit mitt största och enda problem i Indien, då det alltid drabbar mig personligen som musiker. Under bussresan till Lamayuru satt det närmast framför mig en osympatisk okunnig israel som spelade tecno hela vägen med öronproppar med så stark volym att alla runt omkring honom måste pinas därav, vilket han struntade i. Folk som hänger sig åt att hjärntvätta sig själva med skvalmusik struntar i regel i om de därmed utsätter hela sin omgivning med samma hjärntvätt också eller inte. Som musiker har jag alltid harmonisk klassisk musik spelande i mitt huvud, och om andras konkretare hjärntvätt då överröstar denna så är det en direkt våldföring på min musik och mitt privatliv, som de inte har rätt till.

11 km från Mulbek stannade bussen. Framför oss var en lång kö av väntande fordon. Framför denna låg ett stort klippblock mitt på vägen, som endast motorcyklar och mindre fordon kunde ta sig förbi. Detta hade legat där sedan natten och hade ännu inte åtgärdats. Vi fick vänta. Det kunde ta timmar och skulle ta timmar. Jag övervägde att promenera de 11 kilometrarna till Mulbek för en efterlängtd frukost där, men hela tiden kom det hoppfulla nyheter – som följdes av nedslående. Precis när jag bestämt mig för att ge mig iväg kom nyheten, att en vägtruck var på väg. Efter en lång väntan kom den fram och lyckades omsider skjuta klippblocket över kanten. Därmed trodde man att krisen var löst (efter två timmar), och man satte sig till ro i bussen i väntan på att den mötande trafiken, en kö på bort emot 80 fordon (- detta var mitt på den viktiga enda vägen mellan Kashmir och Ladakh), som mycket riktigt strömmade förbi som en skock får, varunder man somnade – man hade ju varit uppe sedan böneutroparna satte i gång klockan 3. En timme hade man då tillbragt med att söka efter bussen och någon som hade klocka på sig, och när klockan visade sig bara vara halv 4, och bussen skulle komma halv 5, var det bara att gå och lägga sig igen tills man väcktes klockan 4.

Min rumskamrat var Tashi, som varit den tibetan som räddat livet på Gregorz. Han tog det lugnt hela tiden och sov till sista minuten. Under kvällen hade han överlätit rumsnyckeln åt mig och lugnt och snällt väntat till min sena ankomst innan han kunde få komma in i vårt rum. På bussen märkte jag aldrig att han kom med, varför jag oroade mig över att han eventuellt inte kommit med, men på något sätt hade han slunkit med i sista minuten i alla fall.

Detta blev som synes en omständlig resa då allting hände som inte får hända. Längs hela vägen från Kargil till Lamayuru arbetade horder av vägarbetare med att bredda och förbättra vägen och spränga bort överhängande stenar som kunde ramla ner och blockera den, men icke desto mindre hade vägen blockerats och det rejält av ett klippblock stort som en elefant, som

måste ha hängt över vägen men som ingen sprängt bort och som det tog ett halvt dygn innan någon gjorde något åt saken.

När jag vaknade upp ur min slummer i väntan på att bilproppen skulle lösa sig stod allting stilla. Inte ett fordon rörde sig i motsatt riktning, vägen var blockerad av fordon i båda riktningarna så långt man kunde se, och proppen var så fast och solid och massiv som en trafikpropp alls kunde bli.

När jag gick ut och frågade varför ingenting hände fast vägen var befriad fick jag höra den snöpliga historien: traktormannen med vägtrucken, som avlägsnat trafikhindret, hade på vägen därifrån efter bara 700 meter kört i diket och blockerat hela vägen, och det skulle bli betydligt svårare att avlägsna och bärga vägmaskinen än vad det hade varit att med den putta blocket över vägkanten. Då blev jag förbannad och började äntligen gå mot Mulbek med min ryggsäck vilket jag skulle ha gjort från början.

På halva vägen mellan olycksplatsen och Mulbek började jag äntligen höra fordon bakom mig, och bussen kom och plockade upp mig. Tre andra hade gått i förväg utom jag, som vi fick söka efter. De befann sig välbehållna på ett tesjapp i Mulbek, då en bil plockat upp dem dit.

Sålunda kom vi äntligen fram till Mulbek efter 6 mil och 7 timmar bara fem timmar försenade till en äntlig frukost klockan 12. Emellertid var humöret i bussen desto bättre för att förstoppningen lösts, och det skämtades friskt om allehanda ting. Det finns många farthinder på vägen särskilt i de passerade byarna, men "fart" på engelska betyder fjärt. Således får "farthinder", som det står så varnande på så många vägs skyltar i Sverige, sin alldeles egna betydelse på engelska, och ännu roligare blir det med "infart", en lika vanlig svensk vägs skylt, som alltid anger en enkelriktning. Hinduerna skrattade nästan på sig. Kort sagt, vi hade roligt, tills vi kom fram till Lamayuru klockan 3 på eftermiddagen.

Den nedre vägen var fortfarande blockerad, varför vi måste ta den övre vägen, och den första syn som mötte oss när vi höjde oss över Lamayuru var ett alldeles färskt truckvrak, som kört över vägkanten och blivit ett dragspel väl synligt inför hela Lamayuru, då det hänt precis rakt mitt ovanför. Från den övre vägen blev vi tvungna att klättra ner för den branta stigen till klostret. Vi var många som steg av, de flesta helt unga människor, som tycktes vilja bo var som helst utom i mitt hotell 'Dragon', det billigaste och bästa, medan Hillary och Robert fortsatte mot Leh. Jag gav dem ett kort till mitt hem 'Lung Snon' ifall de skulle hitta det och rekommenderade dem min tibetanska favoritrestaurang "Tenzing Dickey" i hopp om att vi skulle återförenas där. Jag planerade komma dit på söndag.

Mitt indiska par tog in på min 'Dragon', de var de sista som kom ner och de enda som kom rätt, men de var ganska medtagna av dagens alla upprördheter och försvann in på sitt rum, medan jag äntligen var fri att söka rätt på Johannes.

'Shangri La' hade vi brukat mötas på för längre överläggningar, men det låg helt nere och verkade övergivet. Köket var rivet, och där fanns inga gäster. Då återstod bara klostret.

Jag hänvisades till meditationsberget, en kulle med munkbostäder särskilt avsedda för enskild meditation. Han steg precis ut på backen när jag kom fram.

Först kände jag inte igen honom, men jag förstod ändå att det måste vara han. "Det var länge sedan," sade jag. Det var det. Det var hela nio månader sedan men kändes mycket längre.

Han bad mig berätta var jag hade varit, och jag berättade allt om Zanskar. "Då är du med andra ord i allra bästa form just nu. Vad sägs om en tur upp till Atitsia?"

Efter uppstigning klockan 3 och resans hittills mest prövande bussresa som förlängts från 5 till 10 timmar var det nu den hetaste timmen på dagen under frätande solgass, och de få människor som varit synliga i byn hade mest legat i siesta utslagna i solen eller suttit uppkrupna i någon knapp skugga, mest gamla spökaktiga gummor, som alltid satt i backen, den lortiga dikesfåra som är byn Lamayurus huvudgata. Jag var tvungen att säga nej. Jag måste ta igen mig och få ta det lugnt, särskilt i hettan, där öknen och bergen skulle vara rena smältugnen. "Då gör vi det i morgon," sade han lugnt.

Han bad mig vila upp mig och äta upp mig, så skulle vi ha hela dagen tillsammans i morgon. Jag stannade där uppe med honom på meditationsberget tills solen började försvinna bortom bergen: Meditationskullen var det sista i Lamayuru som belystes av kvällssolen.

Anledningen till att Lamayuru var så spökligt folktomt var att det var skördetid, och alla människor var ute på fälten och arbetade, även min värdinna. Jag hade påträffat tjänstefolket sovande siesta på taket, och byn hade nästan varit helt död så när som på ett och annat barn och de mycket gamla spökliga gamla gaggiga kvinnorna.

Johannes hade mycket riktigt varit hos Dalai Lama i Zanskar och hade därom mycket att berätta, men det tar vi i nästa avsnitt.

(I nästa nummer: *Johannes bekännelse*)

Nya lektioner i Zanskar, del 22: Tandläkaren i Dharamsala.

När jag gick upp till Triund i ottan och vidare upp till Snow Line träffade jag ideligen igen gamla bekanta, bergsmänniskor som bodde helt eller delvis här uppe så lång tid av året som det var möjligt, i princip från april till december. I år hade regnen varit ovanligt besvärliga. Monsunen hade börjat för tidigt och hållit på oavbrutet i 6-7 månader, och i Bihar hade två miljoner blivit hemlösa, under de värsta regnen hade de samlats i tiotusental uppe på de små kullar som funnits i det platta slättlandet och vägrat komma ner och hellre svultit. Om det hade regnat i Manali, så öste det i Dharamsala varje dag från 12 till 5 – det gällde att ta vara på morgnarna.

En schweizare var där uppe vid Snow Line, den första för min resa i år (om man bortser från det franska paret från Genève), men han var tämligen rädd och försiktig och tålde inte höga höjder. Även Greg, min kanadensare från Toronto, hade ryst inför den eventuella skräckresan Manali-Leh: ”Om man måste passera pass på över 5000 meter kan man ju dö!” Han var rädd för allt och särskilt för tandläkare. Han var tvungen att besöka en tandläkare i Dharamsala för att fixa en jacketkrona och var livrädd: ”Om han lämnar någon enda liten bakterie kvar där i tanden kan man ju dö!”

Min andra och sista visdomstand hade gett mig två besvärliga inflammationer i april och juni, den senare med feber, som jag framgångsrikt bekämpat med whisky, men en veckolång whiskykur är jobbig. Förra året hade Halvar, min reskamrat från 2006, framgångsrikt låtit dra ut en visdomstand i Dharamsala, varför jag tänkt göra det samma för samme tandläkare.

Han tog bara 100 rupier (15 kronor) för konsultation och lyckades visa för mig att min visdomstand var alldeles svart. Diagnosen var enkel. Utdragning eller reparation. Kunde den repareras? Naturligtvis. Och han gjorde det.

Han fick borra upp nästan hela tanden och använde av princip aldrig bedövning. Det märkliga var att han gjorde det så skickligt att absolut ingenting kändes. Han borrade och borrade, och jag fick spotta ut munfull efter munfull av rester av tandröten. Så fyllde han den, och allt var klart. Han visade för mig tandens nya utseende i tandspegeln. Den var vit igen. Sluträkningen gick på 700 rupier (drygt 100 kronor).

Han undersökte även resten av munnen och konstaterade att jag hade ett antal gamla amalgamfyllningar som borde förnyas, då de var slitna och kunde börja avge metall och kvicksilver till njurarna och hjärnan. Kanske detta delvis kunde vara en källa till mina huvudvärksproblem. Jag lovade tänka på saken och skulle gärna konsultera honom igen, kanske just för att byta ut de gamla skrotfyllningarna nästa gång i november.

Så dök Johannes upp från Pathankot direkt från Kashmir. Jag kunde tyvärr inte erbjuda honom en säng för natten, då jag just fått bytt till ett billigare enkelrum. Han var sig lik och tog förnöjd in hos munkarna på Lhasa.

Han hade inte så mycket att berätta som jag inte redan visste. Han hade engagerat sig ordentligt i det nya problemet i Kashmir, där hinduer exproprierat land för hinduiskt religiöst bruk från muslimerna, vilket gjort muslimerna ifrån sig och utlöst blod och våld i Jammu. Än mera hade han engagerat sig för muslimerna i Turkestan (det kinesockuperade Sinkiang, där befolkningen är turkiska muslimer, som kineserna förtryckt och försöker tränga bort genom kinesisk massinvandring och bortrövande av hittills åtminstone 240,000 kvinnor för tvångsblottjänst i Kina och tvångsäktenskap med kineser, för att dessa sedan skall tvångsflyttas till Turkestan, alltsammans led i långsiktig etnisk rensning.)

”Är det då så konstigt att muslimerna reagerar? Är de inte människor, bara för att de är muslimer? Sovjetunionens fall utlöstes genom dess fatalaste misstag att ockupera Afghanistan och därmed vända hela den muslimska världen emot sig från Marocko till Filippinerna, och en fjärdedel av Sovjetunionens befolkning var muslimsk. Man kan faktiskt härleda Sovjetunionens upplösnings kedjereaktions begynnelse till ryska soldaters bombning av moskéer i Afghanistan och deras användning av Koranen till skitpapper. Religion när den lever är det heligaste som

finns och har en exceptionell förmåga att förena folk, som vid andra världskriget i Ryssland till och med under Stalin när Hitler invaderade. Om Kina genom sina övergrepp i Turkestan under 60 års tid lyckas få den muslimska världen med alla dess terroriströrelser emot sig är det inte att undra på och knappast mer än vad de förtjänar.

Muslimerna skiljer sig från andra samfundstroende genom att de är besatta av en inre oro som hindrar dem från att, som kristna och buddhister, stänga in sig i kloster bara för att tänka, kontempera, meditera och bedja och begrava sig i ett slags fängelse av förnöjsamhet som förser dem med behagliga skygglappar mot verkligheten, som ju bara kan ha en menlig inverkan på deras fredliga idealism och strävan efter harmoni och frid. Nirvana är en illusion. Det finns inte, utan det finns bara verkligheten, och nirvana är bara illusionen om den evigt bestående verklighetsflykten. Den kan synas vacker och attraktiv, men den fungerar inte.

Vad jag har svårt för med buddhisterna är just deras fåfänga strävan efter den bestående självgodhetens illusion, de flesta klostermunkar ägnar sig däråt, medan det finns inga människor jag vördar högre än de buddhistiska munkarna som öppet tar ställning och går ut och demonstrerar, som de burmesiska initiativtagarna förra hösten. Terrorism ligger inte för buddhismen, lika litet som för kristendomen, medan det sociala engagemanget i stället är deras främsta källa till moralisk energi och pånyttfödelse. Och det är den vägen de måste vandra med eftertryck. Liksom judarna aldrig upphör att påminna om Förintelsen och dra fram nytt material därifrån, publicera nya dokumentationer och göra nya filmer, så måste tibetanerna och uigurerna ständigt på nytt hålla upp de kinesiska övergreppen för världens spegel och kinesernas förlorade ansikten i de fortgående, långsamma men metodiskt långsiktiga och effektivt förödande folkutrotningarna genom deportation, koncentrationsläger, försvinnanden i fångelser och massteriliseringar och tvångsaborter av kvinnor och mödrar, den omfattande 90-procentiga kulturförstörelsen, de ständiga trakasserierna och förödmjukelserna av folken i deras eget land där de metodiskt reduceras till sekundära medborgare om de får lov att vara medborgare alls, tvångsinterneringen av fria nomader i cementghetton där de går under, och så vidare. Katalogen är ändlös, och just genom att den aldrig tar slut bör man aldrig upphöra att läsa upp den, då dess innehåll är ständigt mera härresande. Det är nazimentaliteten, det socialistiska arbetarpartiets rasistiska fascistdiktatur i nya mer raffinerade, mera långtgående, mera manipulativa, mera försåtliga och mera bedrägliga former, vars medel bara är lögn i form av bländverk och bedrägeri ämnade att föra hela mänskligheten bakom ljuset.”

Vi satt och diskuterade dessa problem mitt under pågående åskväder och slagregn i ett av Dharamsala-McLeods mera sjabbiga kaféer i skenet av stearinljus, då strömmen hade gått inför det massiva åskvädrets kvällsupplysande fyrverkeri av blixtar. En åskknall verkade slå ner inom mindre än en kilometer, kanske bara två hundra meter. Vi får kanske veta om eventuella skador i morgon.

(I nästa nummer: *Farväl till bergen.*)

Rekordresan, del 10: Samtal i Darjeeling.

Vi kom också att tala om den speciella universalismen i Darjeeling, som är dess utmärkande spirituella karaktär. Han bodde som vanligt i ett av de buddhistiska klostren, och jag frågade honom om han över huvud taget fortfarande bekände sig till någon religion och i så fall vilken. Hans svar var överraskande men typiskt:

”Här i Indien är jag officiellt en konsekvent buddhist i alla lägen, för då slipper man alla religiösa problem, i synnerhet den indiska kastproblematiken men även besväret att behöva associeras med det kontroversiella västerlandets kontroversiella kristendom. Buddhismen struntar i alla religioner och är bara konsekvent snusföruftig och konstruktiv, då varken jaget eller någon gudomlighet betyder någonting medan endast allt omgivande liv spelar någon roll och ens rätta ödmjuka inställning till det för att alls vara värdig att vara delaktig i det. Endast livet som helhet är heligt. Allt annat är egentligen bara ovidkommande och subordinerade detaljer. Det är en bra grund att stå på vilken religion man än tillhör egentligen. Naturligtvis förblir jag alltid ortodox kristen innerst inne, men Buddha och Jesus har för mycket gemensamt för att någondera i längden skulle kunna utesluta den andra. Och Buddha hade trots allt fem hundra års företräde.”

Min rumskamrat råkade illa ut. Sängen brast under honom utan att han hoppade i den, och ingenting kunde sätta ihop den igen. Han förflyttades till ett annat rum, men vi hann bli mycket goda vänner. Han hade varit omkring i Sikkim och trivts bäst i Yuksom men hade även besökt ett ställe mellan Geyzing och Jorethang som han varmt rekommenderade. Han var fransman och den mest sympatiske från det landet jag träffat hittills under resan.

En äldre amerikan skulle också till Sikkim men hade råkat ut för ett sällsamt olyckligt öde. Han hade tagit en tur med tåget, och när tåget kört förbi några träd hade en gren åkt in genom fönstret och tagit med sig hans glasögon från näsan. Det var hur förargligt som helst, särskilt som han försökt återvända till brottsplatsen för att återfinna dem utan resultat. Han måste skaffa sig nya med alla de komplikationer det innebar, då linserna var olika, vilket skulle ta sin tid. Därför försenades hans utflykt till Sikkim med en vecka. Vi hade mycket trevligt tillsammans. Han var från Syddakota och hette Richard.

Svenskar mötte jag överallt. Det var häpnadsväckande hur många svenskar det förekom i Darjeeling. Första kvällen hade jag två svenskor till bordet hos Glenary's, så var det de tre svenskarna med finnen till middagen, och nästa dag satt det fyra svenska glada pensionärer vid samma bord där en var från Uleåborg. De klagade på alkoholproblemet i Darjeeling – det gick inte längre att få alkohol någonstans i Darjeeling, då förbudslagar hade upprättats, och allting smugglades i största hemlighet, vilket man var mycket försiktig med, då all alkoholförsäljning och –förtäring hade belagts med förbud med hot om böter. I stället florerade naturligtvis hembränningen och under-disken-smusslandet. Under vägen till Darjeeling hade vår jeep stoppats flera gånger och alltid av kvinnogrupper, och de visade sig vara utposterad kvinnlig milis på jakt efter smugglare och deras sprit.

Dolly förklarade situationen för mig. Allt var den nya ledarens fel. Han hade vänt upp och ner på hela Darjeeling men i vissa avseenden till det bättre och välbehövligen. Alkoholförbudet hade lett till att det inte längre förekom någon öppen redlös gatufylla med raglande gubbar i dikena, och att hustrumisshandeln gått ner betydligt om den inte nästan försvunnit helt. Darjeeling hade också blivit mycket renare som resultat av den nya samhällspolitiken, som förbjöd folk att kasta sopor efter en viss tidpunkt på morgonen och efter en viss tid på kvällen, då sophämtningar genomfördes. Det var påfallande rent i Darjeeling i jämförelse med det övriga Indien (se kapitel 6).

Den ekonomiska politiken innebar att Västbengalen och Calcutta inte längre kunde lägga beslag på Darjeelings extra förtjänster genom teodlingen och elektricitetsproduktionen. Det var kanske mer än något annat alkoholförsäljningen i Darjeeling som gett Calcutta och Västbengalen extra förtjänster, av vilka inte en *paisa* kom Darjeeling till del. Som protest mot detta hade all alkoholförsäljning stoppats och alla elektricitetsräkningar vägrats betalning av tills vidare. Målet var "home rule" för Darjeeling, alltså ett slags autonomi som självständig provins inom den indiska unionen, vilket Calcutta naturligtvis hade allt intresse av att motsätta sig. Dragkampen var i gång, och fördelen var på Darjeelings sida, då denna disciplinerade endast 50-åriga ledare hade god kontakt med folket och kunde få dem till vad han ville. Den enda faran var egentligen att han kunde urarta till diktator, vilket var den huvudsakliga fruktan hos alla utbildade och intellektuella, och visst fanns det skäl för detta. Avigsidan av all denna konstruktiva reformpolitik var detta enda partis totala dominans med skicklig partipropagandapolitik genomförd överallt, som folk måste hänga med i eller bli trakasserade för att stå utanför – det alltför vanliga mönstret för gryende diktatorer. Lenin, Stalin, Hitler, Mao, Lukasjenko, Mugabe, Pol Pot, alla började på samma sätt.

Räddningen för Darjeeling såg Dolly i universalismen, den fantastiska toleransen för varandras religioner som egentligen alla Darjeelingbor delade och som ingen stod utanför av vad ras och tro och åsikter hon än hade. Sådana människor kan inte luras och ledas hur som helst, och om denna karismatiska ledare skulle göra ett felsteg skulle det märkas, och gemene man skulle reagera, vare sig han gillade och tålde det eller inte.

Den mest avstickande åsikten av alla stod kanske Johannes för, som försvarade både alkoholisten och narkomanen:

"Jag har prövat alla opiater själv och vet vad det handlar om, men ett rus har jag alltid noga aktat mig för, det mest försåtliga av alla, nämligen alkoholens, vilket jag hade goda skäl för att undvika. Min bestämda uppfattning är att alla rusgifter är mindre skadliga och farliga än alkohol och nikotin, och det finns vetenskapliga belägg för detta. Ändå är alkohol och nikotin lagliga medan alla andra är olagliga, därför att alkohol och nikotin för alltför länge sedan etablerat sig

som ytterst förtjänstbringande på den allmänt accepterade marknaden. Ändå vill jag försvara även alkoholisten med alla narkomaner, då deras enda labilitet är att gå för långt, bli beroende och ta till desperata åtgärder för att underhålla ett skadligt och självdestruktivt missbruk. Alla njutningar bör genomföras med måtta, ty försvinner måttan försvinner njutningen som i stället blir självskadlig. Ett rus genomfört med vilka medel som helst är oskyldigt så länge man inte tappar kontrollen och balansen.

Och den oskyldigt rusige är trots allt sympatisk och andligt medveten, ty ruset ger honom distans till den fysiska och kroppsliga begränsningen – en som en gång flippat ut i ett rus hänryckning och eufori blir aldrig mera en inskränkt och tråkig materialist, då han trots allt erhållit vissa andliga insikter. Jag har träffat många före detta professionella alkoholister som efter en definitiv torkning blivit desto mer upplysta som människor, och trots alla opiater som jag provat i yngre år har jag aldrig märkt någon bestående eller cerebral skada därav på något sätt, medan opiater och andra droger i många fall berett mig andliga upplevelser med bestående behållning.”

Måtta i allt, balans till varje pris, gränslösa njutningar under självdisciplin, inga andliga begränsningar – allt detta var typiskt buddhistiskt – genomförd dubbelmoral på alla fronter, inom ramen för det konstruktiva och den totala respekten för livet och dess maximala rättighet till frihet.

(I nästa nummer: *Paradoxen.*)

Två dikter av Laila Roth
(övers. från engelskan)

Vikten av god smak

Det enda som står mellan oss
och separerar oss från djur och barbari
är vår känsla för god smak och stil,
som alltid låg hos en minoritet.
Emellertid så lyckades vi någon gång ta hand om världen,
som på 1800-talet, och förgyllde den med skönhet,
liksom även i Antikens Rom och Grekland,
skapandes en civilisation av skönhet,
som jämt förstördes av de följande barbarerna.
Måste då esoterikens skönhet alltid straffas,
kompetens, konstruktivism och stil nedgöras,
ädelhet förnedras och förfiningen vulgariseras,
klass, jungfrulighet och renhet alltid våldtas?
Låt oss vara! säger skönheten och livets kontinuitet,
alltmedan djuriskhetens barbari predikar, Mörda, bränn, förstör!
God smak och stil har ändå någon demokratisk rättighet,
och högre strävanden till någon sorts anständighet
borde självklart höra till mänskliga rättigheter,
och livet utan skönhet vore blott apatiskt, meningslöst och dött.

En personlig angelägenhet

Vem är jag att döma eller frälsa dig?
Låt mig vara med min egen tro, uppfattningar och ideal,
såsom jag ej någonsin vill störa dina.
Varje individs religion är helt hans egen angelägenhet,
som praktiseras bäst i ensamhet privat,
så gör jag själv åtminstone,
och bara så kan du bevara den helt ofördärvad,
det är åtminstone min egen sundhet,
och jag skall aldrig försöka övertyga någon
eller tvinga någon till att tro vad jag tror.
Låt Gud vara död för dem som vill det,
och låt vem som helst ha vilken gud de vill,
låt dem tro och göra vad de vill
och finner bäst för sitt religiösa praktiserande,
låt inga medel till extas, delirium eller frälsning
fråntas och förbjudas någon,
– så länge som de låter andra vara.

Laila Roth, frivillig medarbetare i Fritänkaren sedan 1995, är sedan första advent i år utsedd till översteprästinna för det Nya Avalons Tempel med säte i Facebook. Avalon är, som väl de flesta vet, grunden för hela kulten och legendanhopningen kring kung Arthur och Camelot. Sedan i somras är den gamla keltiska-druidiska religionen jämställd med den anglikanska kyrkan i England. Man finner lätt både *the Temple of the New Avalon* och *Laila Roth* på Facebook.

*Därmed inleds en ny årgång av Fritänkarens intrycksfulla annaler,
som vi hoppas skall kunna fortsätta vara av lika tankeväckande intresse som hittills,
med hjärtliga önskningar till alla våra läsare
om några riktigt välbehövligt goda helger.*

Göteborg den 6 december 2010

(Finlands ständigt återkommande självständighetsdag)